

AKERSHUS
fylkeskommune

Oslo kommune

REGIONAL PLAN INNOVASJON OG NYSKAPING I OSLO OG AKERSHUS FRAM MOT 2025

HANDLINGSPROGRAM 2018

Innhold

1	Handlingsprogrammet i regional plan	2
1.1	Oppbyggingen av handlingsprogram med aktiviteter og tiltak	2
1.2	Organiseringen av arbeidet	3
1.3	Mulighetsområder	5
2	Innsatsområder med tilhørende tiltak 2018	6
2.1	Regional innovasjonsplattform	6
2.2	Klynge og nettverksutvikling.....	8
2.3	Entreprenørskap og vekstbedrifter	10
2.4	Leverandørutvikling og tjenesteinnovasjon	13
2.5	Tidligfase finansiering.....	14
2.6	Kommersialisering av forskningsresultater	17

1 Handlingsprogrammet i regional plan

Regional plan for innovasjon og nyskaping i Oslo og Akershus fram mot 2025 ble vedtatt av fylkestinget 15.06.2015 etter å ha vært ute til offentlig gjennomsyn. Det regionale partnerskapet ved Oslo kommune, Akershus fylkeskommune, Innovasjon Norge, Forskningsrådet og SIVA, har i 2017 utarbeidet et forslag til handlingsprogram for 2018 for å videreføre planens visjon og målsettinger. Ambisjonen med planarbeidet er å løfte Oslo og Akershus opp fra å være en innovasjonsfølger til å bli en innovasjonsledende region i Europa, på nivå med de øvrige nordiske hovedstadsregionene.

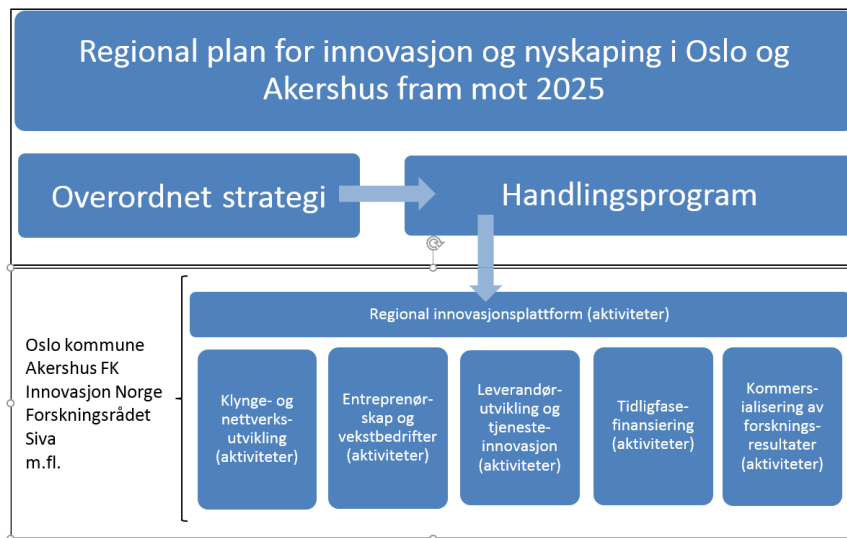
Stortinget har i sitt vedtak om forvaltningsreformen fra 2010 lagt til grunn at fylkeskommunene skal være den sentrale regionale utviklingsaktøren. Fylkeskommunen skal være drivkraft i å utnytte regionale og lokale fortrinn til verdiskaping og sysselsetting ut fra egne regionalpolitiske vurderinger og prioriteringer. Det er forutsatt at fylkeskommunene skal trekke opp helhetlige strategier for utviklingen av fylket i samspill med kommunene og regionale aktører for å få til en samordnet satsing og bruk av samfunnets virkemidler. Regional utvikling forutsetter at det jobbes ut i fra en partnerskapsmodell, og det forventes at fylkeskommunen inntar en ledende og koordinerende rolle i dette arbeidet.

Oslo kommune og Akershus fylkeskommune har involvert aktører som ønsker, vil, og kan bidra med aktiviteter og gjennomføringsvilje som understøtter planens visjoner og målsettinger i seks prioriterte innsatsområder både i oppstarten av planarbeidet og i handlingsprogrammene. Aktørene har vært fra næringslivet, academia, innovasjonsmiljøer og det offentlige. Målet er på sikt å involvere og forplikte flest mulig av regionens innovasjons- og nyskappingsaktører i arbeidet.

1.1 Oppbyggingen av handlingsprogram med aktiviteter og tiltak

Den vedtatte regionale planen for innovasjon og nyskaping for Oslo og Akershus fram mot 2025 (vedtatt i 2015) består av en overordnet strategidel og et handlingsprogram med tilhørende aktiviteter- og tiltak. Mens strategidelen i den regionale planen ligger fast og angir hovedmål og delmål for dets innsatsområder helt fram mot 2025, er det foretatt prioriterte, tematiske valg i handlingsprogrammet i form av tverrsektorielle programområder for å drive fram bærekraftige, smarte og trygge løsninger for et framtidsrettet og konkurransedyktig næringsliv. I motsetning til strategidelen, rulleres handlingsprogrammet årlig.

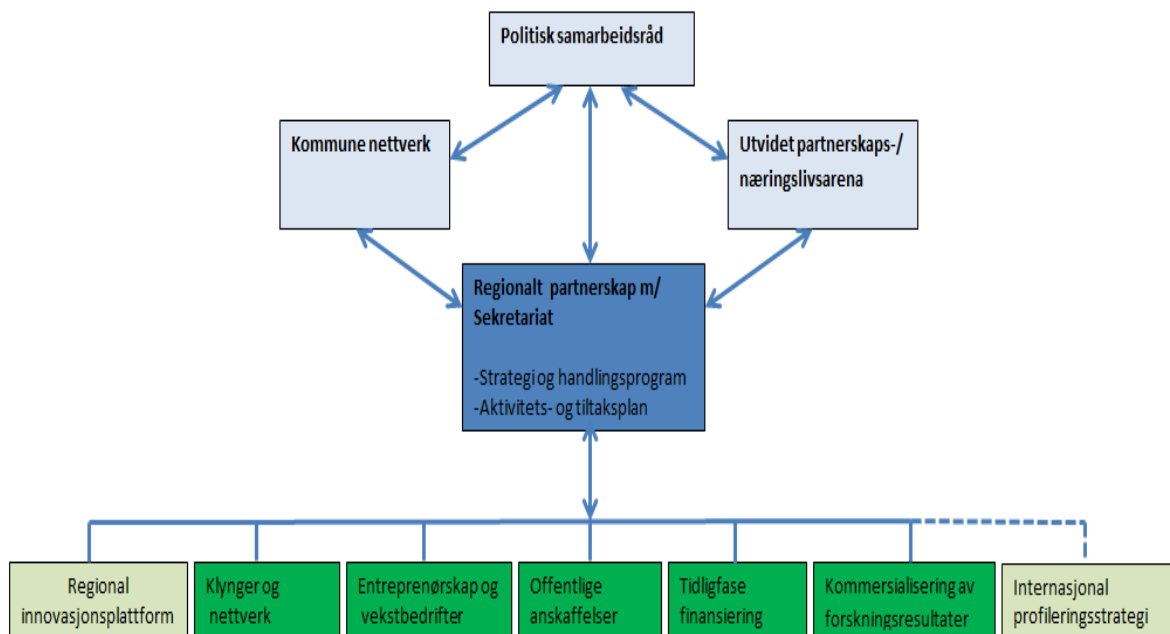
Figur 1: Illustrasjon av handlingsprogrammets oppbygging

1.2 Organiseringsen av arbeidet

For å bygge opp under regionens næringspolitiske visjon om at Oslo og Akershus skal være en av verdens mest bærekraftige, smarte og innovative regioner», på nivå med de øvrige nordiske hovedstadsregionene må en kollektiv innsats til. I det følgende beskrives planens organisasjonsmodell.

Figur 2: Organisasjonsmodell for regionalt næringspolitisk samarbeid i Oslo og Akershus

Det politiske samarbeidsrådet har som oppgave å komme med regionalpolitiske signaler og veivalg rundt satsningsområder og prioriteringer. Dette vil skje i dialog med en utvidet *partnerskaps- og næringslivsarena* samt et eget kommunenettverk. Alle disse tre foraene vil

være dialog og - innspillspartnere til det regionale partnerskapet som er ansvarlig for gjennomføring av handlingsplanen og de underliggende aktiviteter og tiltak.

Oslo kommune, Akershus fylkeskommune, Innovasjon Norge, Forskningsrådet og SIVA utgjør det som kalles *det regionale partnerskapet*. Partene har inngått en samarbeidsavtale som forplikter institusjonene til å bidra til utviklingen av de regionale innovasjonssystemene og sammen bidra med innovasjonsperspektiv i de regionale utviklingsprosessene. Avtalen skal bidra til at regionale aktører kobles sammen og opp mot relevante nasjonale og internasjonale innovasjonssystemer og at virkemiddelaktørenes arbeid og virkemidler samlet sett skal skape størst mulig verdi for Oslo og Akershus. Avtalen ble første gang signert i 2016 og gjennomgås årlig. Målet er at virkemiddelaktørene skal fremstå som helhetlige og koordinerte og sammen understøtte regionenes muligheter og utviklingspotensial. Dette skal resultere i flere virksomheter som investerer i FoU og innovasjon, flere FoU-baserte nyetableringer, flere og sterkere vekstbedrifter og næringsklynger. Det regionale partnerskapet er således en viktig arena og møteplass både for organisering og gjennomføring av regionenes handlingsprogrammer, men også som forankrer og forvalter av politikernes og brukernes behov og utfordringer.

Kommunenettverket skal være en åpen møteplass for 8 utvalgte kommuner i Akershus (Asker, Bærum, Lørenskog, Ullensaker, Skedsmo, Oppegård, Ski, Ås), samt Akershus fylkeskommune og Oslo kommune. Nettverket vil bidra til å fremme økt forståelse og engasjement for næringsutvikling, både i egen kommune og i Oslo og Akershus som helhet. Nettverket bidrar til utvikling og realisering av lokale og regionale næringsstrategier og planer og stimulerer til økt samarbeid mellom kommunene, næringslivet og kunnskapsmiljøene i Oslo og Akershus.

Etter ønske fra ulike næringslivs- og innovasjonsaktører skal det utvikles felles møteplasser og arenaer (*arbeidsgrupper*) innen innsatsområdene beskrevet i regional plan for innovasjon og nyskaping (se grønne bokser i organisasjonsmodellen). To av disse ble igangsatt i 2016, -klynger og nettverk, og kommersialisering. De andre arbeidsgruppene ble igangsatt i 2017 med unntak av innsatsområdet for entreprenørskap og vekstbedrifter. Det forventes at siste arbeidsgruppe etableres i 2018.

Arbeidsgruppene bidrar med å få fram et omforent bilde av utfordringene innen de aktuelle innsatsområdene og viser vei for hvordan regionens knappe ressurser bør prioriteres og fordeles. De enkelte arbeidsgruppene bidrar dessuten til å øke samarbeidet i og mellom de ulike interessentene innenfor innsatsområdene. Det utformes halvårlige og oppdaterte utfordringsbilder, de kommer med innspill til hvordan regionen bør prioritere å fordele sine regionale virkemidler, gjør arbeidsoppgaver som er tildelt hver enkelt, forankrer handlingsprogrammet i sine miljøer, samt gir forslag til aktiviteter og tiltak som bør iverksettes.

En av de største utfordringene for Oslo og Akershus i internasjonal sammenheng er at regionen er lite kjent og synlig internasjonalt med tanke på næringsutvikling og som en reiselivsdestinasjon. Det har således blitt utviklet en egen internasjonal profileringsstrategi for Osloregionen. Formålet er å gjøre regionens attraktivitet bedre kjent og derved tiltrekke talenter, investeringer, bedriftsetableringer, besøkende og turister. Samarbeidsalliansen Osloregionen, VisitOslo og Oslo Business Region kalt Oslo Brand Alliance har ansvaret for dette arbeidet og er utenfor mandatet i denne aktivitets- og handlingsplanen. Det er likevel viktig at dette ses i sammenheng.

Den utvidede partnerskaps- og næringslivsarenaen er en møteplass for et bredere partnerskap bestående av et bredt utvalg av offentlige og private aktører og organisasjoner.

1.3 Mulighetsområder

Strategidelen for regional plan for innovasjon og nyskaping for Oslo og Akershus fram mot 2025 (vedtatt 2015), peker ikke ut spesielle næringer eller mulighetsområder som skal prioriteres. Det er likevel slik at noen kunnskapsbaserte næringer og mulighetsområder i regionen har større potensiale for innovasjon, næringsutvikling og økt internasjonalisering enn andre. Et godt utgangspunkt for å vurdere potensialet og tilrettelegging av tiltakene er å ta utgangspunkt i Innovasjon Norges 6 mulighetsområder (Innovasjon Norge 2016):

Havrommet: Omfatter utvikling av nye installasjoner, teknologi og tjenester for å utnytte havet. Ressurser på havbunnen, produksjon og fangst av bioråvarer i vannmassen, transport og andre aktiviteter på overflaten og produksjon av ren energi. Osloregionen har en sterk nasjonal og internasjonal posisjon innenfor maritime tjenester og subsea engineering, og har flere etablerte klynger og foreninger som legger til rette for næringsliv. Eksempler er NCE Energy Technology (Subsea Valley), Mar Life og Ocean Industry Innovation Cluster.

Ren energi: Ren energi forventes å bli blant verdens mest etterspurte råvarer i årene framover. Norge har gode forutsetninger for å bli en ledende leverandør av ren energi til Europa og verden, på samme måte som vi er det innen olje og gass i dag. Regionen har et sterkt forsknings- og utviklingsmiljø, som IFE og et økende antall bedrifter innenfor noen av segmentene. Viktige miljøer er OREEC (forankret i Kunnskapsbyen Lillestrøm) og ARENA Solenergiklyngen (forankret i OREEC).

Bioøkonomi: Produksjon og foredling av råvarer fra hav og land har en stadig viktigere plass i norsk økonomi. Det er en økende global etterspørsel etter mat, fôr, materialer, kjemikalier og energi fra biobaserte råvarer. Osloregionen har ikke de sterkeste næringsmiljøene innenfor dette mulighetsområdet, men har sterke FoU-miljøer med Framtids Mat, NMBU, NIBIO, NOFIMA, for å nevne noen.

Kreativ næring og reiseliv: Omfatter mulighetene som skapes i møtet mellom kreativ næring og reiseliv. Det omfatter bærekraftig økonomisk utvikling innen kunst, kultur, natur og fritidsaktiviteter. I tillegg inkluderer det arkitektur, dataspill, design, film, litteratur og musikk. Her har regionen en naturlig sterk posisjon og har noen klyngeinitiativ, enten etablerte eller under etablering. Herunder: VisitOsloregionen som er et samarbeid mellom destinasjonsselskapene på Østlandet der VisitOslo og Akershus Reiselivsråd er med. Nylig startet Akershus Reiselivsråd opp et regionalt samarbeidsprosjekt med tema mat og reiseliv som inkluderer destinasjonsselskap, næringsaktører, matnettverk og produsenter. VisitOslo arbeider med «Arrangementsbyen Oslo», Norwegian Fashion Hub, Spillindustri (ikke klyngeorganisert), Oslo Edtech Cluster kan også relateres til dette området. Oslo kommune har også en egen kulturnæringsstrategi hvor det arbeides med en verdiskapningsanalyse for å synliggjøre næringens viktighet og verdiskapning.

Smarte samfunn: Omfatter transport og logistikk, energieffektive bygg og boliger, kommunalteknisk infrastruktur, samfunnssikkerhet og forvaltningstjenester. Innovasjonsarbeidet har startet og er kommet lengst innen byutvikling. Smart city er forventet å bli en av de viktigste driverne for endring av Oslo kommunes organisering og

næringsutvikling i årene framover. Oslo kommune er helt avhengig av næringslivet og innovasjons- og kunnskapsmiljøene rundt seg for å kunne løse mange av kommunens utfordringer innen klima og miljø, helse, utdanning og digitalisering. På dette området er det spesielt viktig å legge til rette for samarbeid på tvers av klynger og nettverk.

Helse og velferd: Omfatter aktører som utvikler, produserer, distribuerer, leverer og eksporterer varer og tjenester til helseformål. Det vil si et bredt spekter av produktområder. Eksempel på dette er nye medisiner, medisinsk teknologi og helserelatert IKT. Osloregionen har flere sterke miljøer knyttet til biomedisin. Livsvitenskap er Universitetet i Oslos største satsing noensinne og klynger som Oslo Cancer Cluster og Norway Health Technology er eksempler på innovasjonsmiljøer. Det er mange aktører med solid kompetanse på hvordan vi kan ta forskning ut i nye produkter og tjenester. Sammen med UiO og andre partnere vil Oslo kommune bidra til å utvikle Oslo til et nordisk kraftsenter for livsvitenskap. UiOs nye livsvitenskapsbygg kommer i Gaustadbekkdalen og vil sammen med sterke fagmiljøer skape grunnlag for nye arbeidsplasser og bedrifter i en helsenæring med enormt potensial. En satsing på helsenæring vil også gi befolkningen bedre tilgang på de nyeste behandlingsformene. En rekke kommuner i Akershus har også igangsatt utviklingsprosjekter på dette området hvor næringslivet er trukket inn i utvikling av ny teknologi, produkter og tjenester.

Videre i dokumentet følger nå et oppdatert utfordringsbilde innenfor hvert innsatsområde, med påfølgende mål og tiltak.

2 Innsatsområder med tilhørende tiltak 2018

2.1 Regional innovasjonsplattform

Oslo og Akershus sine største fortrinn er kompetanseressursene, mangfoldet, og diversiteten i det lokale næringslivet. Samlet har regionen særegne kompetansemiljøer innenfor områder som helse og bioteknologi, energi- og miljø, IT og programvare, maritime næringer (tjenester og finans), samt kultur og kreative næringer. I deler av disse miljøene er det utviklet samarbeid og nettverk som bidrar til kompetanseutvikling, innovasjon og nyetableringer på bred front i næringslivet. Oslo og Akershus er i dag et globalt kunnskapsnav for finansnæring, maritime næringer og for offshore leverandørindustri.

Undersøkelser har vist at hovedstadsregioner har særlig god evne til å hente seg raskt inn etter økonomiske kriser. Dette skyldes først og fremst at hovedstadsregionene er mindre sårbare enn andre regioner, fordi de har en særlig bred og sammensatt næringsstruktur. Det er samtidig en klar og positiv sammenheng mellom det å ha et høyt innovasjonsnivå i det regionale næringslivet og regionens evne til a) å motstå økonomiske kriser og b) å hente seg raskt inn igjen.

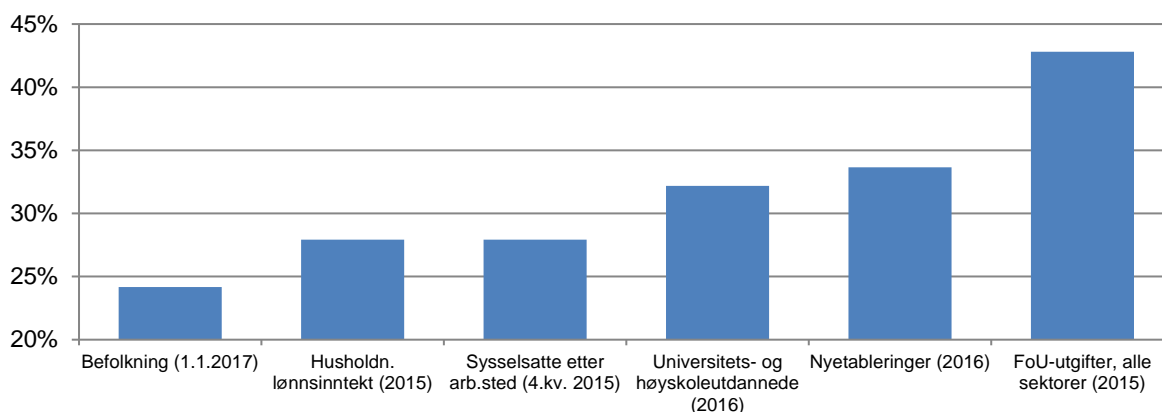
Utfordringer

Utfordringene for Oslo og Akershus tilsier at det er behov for samhandlingsarenaer hvor næringsliv, forskningsinstitusjoner, folkevalgte og offentlige aktører kan møtes med formål om å styrke innovasjonsprosessene i regionen. På denne måten styrkes også den regionale konkurranseevnen.

Det er viktig å ta utgangspunkt i etablerte strukturer og de sterke nærings- og innovasjonsmiljøene som allerede finnes i Oslo og Akershus og satse der potensialet er. Det er viktig å involvere og å spille på de aktørene som vil, kan og våger. Samtidig må en slik satsning ivareta utviklingen av nye fremvoksende kunnskapsnæringer. Oslo og Akershus har også en utfordring i å bli sett og hørt av nasjonale politikere, og trenger å samordne kommunikasjonen med og påvirkningen av disse.

Figur 3: Oslo og Akershus' andel av landets

Kilde: NIFU

I Oslo og Akershus har innovasjonssystemet styrket seg fra 2011-2017, og har klart å komme opp på nivå med et av de andre nordiske hovedstadsregionene som lenge har vært ansett som innovasjonsledende. Det som er gledelig er at Oslo og Akershus relativt sett har styrket seg, selv om dette mer skyldes justeringer i beregningsmåter enn bare styrking av underliggende faktorer. I EU-sammenheng betraktes Stockholm og København som de mest innovasjonsledende regionene i EU-28, sammen med alle de sveitsiske regionene.

Tabell 1: De nordiske storbyregionenes samlede score i EUs Regional Innovation Scoreboard og endring 2011-2017.

Nordisk storbyregion	Rangering (av 220 regioner i EU-28, Sveits og Norge)	Score Reg. Innov. Index (RII) 2017 (EUsnitt=100)	Relativ endring RII 2011-2017 i forhold til EU-snittet
Stockholm	3	165.1	+ 14.0
Hovedstadsregionen (København)	4	155.0	- 2.2
Sydsverige (Malmö)	13	141.9	- 6.8
Etelä-Suomi (Helsinkis omland)	17	139.5	- 3.0
Trøndelag	20	139.0	+ 20.0
Västsverige (Göteborg)	22	138.3	+ 1.4
Oslo/Akershus	27	130.8	+ 12.9
Helsinki-Uusimaa	35	128.6	+ 1.3

Kilde: RIS 2017

Oslo og Akershus fremstår fremdeles per i dag som fragmentert og lite samlet når det gjelder regional virkemiddelbruk, men det har nå kommet på plass en organisering for oppfølgingen av den felles regionale planen for innovasjon og nyskaping for å møte denne utfordringen (jfr.

den regionale organisasjonsmodellen illustrert i del 1.2). På bakgrunn av dette, vil det regionale partnerskapet i tillegg ha en årlig gjennomgang av den regionale samarbeidsavtalen mellom Innovasjon Norge, Forskningsrådet, SIVA, Akershus fylkeskommune og Oslo kommune.

1. Regional innovasjonsplattform

Mål

Oslo og Akershus skal utnytte regionens vekst og utløse innovasjonspotensialet som ligger i forsterket samspill mellom bedrifter, forsknings- og kunnskapsmiljøer, talenter, kapital og offentlig sektor, for å oppnå økt verdiskaping og konkurransekraft.

Tiltak

Tiltak 1.1: Utrede hvorfor det er store forskjeller innen innovasjon, vekst og bærekraft mellom Oslo og Akershus og de andre nordiske hovedstadsregionene. Utføres i 2018 med leveranse i første kvartal samme år.

Tiltak 1.2: Arrangere møteplassen «Partnerskapsarena» der FoU- og næringsmiljøer, kommuner samt virkemiddelapparat kan møtes. Tema som kan presenteres er blant annet den regionale planen, rapport fra OECD Territorial Review for Megaregionen og utredningen fra tiltak 1.1.. Arrangeres i april.

Tiltak 1.3: Organisere jevnlige møter mellom

-det regionale partnerskapet og innsatsgrupper som brukes i denne planen.

-politisk samarbeidsråd, det regionale partnerskapet og kommunenettverket.

Aktuelle tema og aktører kan være offentlig innovative anskaffelser, næringsstrategi for Asker og Bærum, Nedre Romerikes regionale næringsstrategi, Øvre Romerike med Ullensaker som regional by.

Tiltak 1.4: Arrangere møte der bedrifter kan møte representanter fra regionale partnerskapet og få informasjon om dets virkemidler.

Tiltak 1.5: Oppfølging av kommunikasjonsplan for det regionale planarbeidet.

2.2 Klynge og nettverksutvikling

En klynge defineres bredt som en regional konsentrasjon av økonomiske aktiviteter i relaterte næringer som er forbundet gjennom forskjellige typer av nettverk. 2016-versjonen av *European Cluster Panorama*¹ viser et bilde der Oslo og Akershus skårer helt på topp i Europa i rangeringen av de 39 regionene som har høyest skår som såkalte «hotspots» av klynger i framvoksende næringer. Fremvoksende næringer utvikles på tvers av eller i grenseflaten mellom ulike etablerte områder, og som kan gi potensial for ny næringsvirksomhet.

I Oslo og Akershus har det vært mulig å bygge regionale konkurransefordeler gjennom bevisst å bygge koblinger og partnerskap mellom ulike aktører – både private og offentlige. I

¹ Europakommisjonen (2016), *European Cluster Panorama*.

hovedstadsregionen, som har en mangfoldig næringsstruktur og er rik på kunnskapsinstitusjoner, er det potensielt mye å hente for bedrifter gjennom å samarbeide med andre.

Bedrifter som er aktive medlemmer av klynger og nettverk viser større omsetning og raskere vekst enn bedrifter i samme næring som ikke inngår i disse samarbeidsrelasjonene. Det er en oppfattelse av at regionen kan utnytte de etablerte klyngene mer aktivt enn i dag. Det ligger flere synergimuligheter også i koblinger mellom klyngene. Det er således behov for å forsterke utviklingsprosessene i flere av klyngene, dette for å få opp sterkere klynger på områder der regionen har et godt utgangspunkt. Regionen har per tiden en regional næringsklynge på NCE-nivå og tre på Arena-nivå, og i tillegg en NCE-klynge med stort nedslagsfelt i Buskerud-Akershus.

Utfordringer

Sett i forhold til størrelsen på næringslivet og antall bedrifter som driver FoU-arbeid, er det relativt få klynger som mottar finansiering fra det nasjonale klyngeprogrammet. Det er heller ikke slik at alle klyngeinitiativ nødvendigvis behøver å få finansiering fra dette programmet. Nåløyet for å komme med i klyngeprogrammet er trangt og det må etableres gode konsortier av partnere innen hele verdikjeden før det søkes. Dette er langsiktig arbeid som krever både menneskelige og økonomiske ressurser. En god pekepinn på hvor bedriftene er aktive og ønsker å søke sammen i nye nettverks- og klyngeinitiativ er gjennom skattefunn- og etablerertilskuddsordningen.

Det er nødvendig med samspill mellom ulike klynge og nettverksinitiativ og regionens FoU dersom en i større grad ønsker å utløse FoU potensialet for næringsutvikling. Det inkluderer ressurser til å fasilitere samarbeidsarenaer, dialogmøter og ressurser til å mobilisere FoUoI gjennom bedriftsprosjekter.

Videre hevder miljøer at det er et stort behov for test og demofasiliteter. Det er også viktig å ha fokus på å sikre videreføring og styrking av eksisterende nettverk, samarbeidsarenaer og klynger der det er grunnlag for det.

2. Klynge- og nettverksutvikling

Mål

Det skal være næringsdrevne klyngeorganisasjoner innenfor alle de sterke næringsmiljøene i regionen.

Tiltak

Tiltak 2.1: Videreføre arbeidsgruppen for klynge- og nettverksutvikling.

Tiltak 2.2: Videreutvikle Solenergiklyngen, Framtids mat, Oslo Edtech og Norway Health Tech gjennom Forskningsrådets program FORREGION.

Tiltak 2.3: Bidra til å forsterke nye klyngeinitiativ, i form av tildeling av oppstartsmidler.

Tiltak 2.4: Årlig innhenting av data og statistikk i regionen for å måle effekten av klynger og nettverk.

Tiltak 2.5: Utvikle regionalt kompetanseprogram for opplæring av eksisterende og nye klyngemiljøer basert på det eksisterende opplæringstilbudet i IN og hos andre virkemiddelaktører.

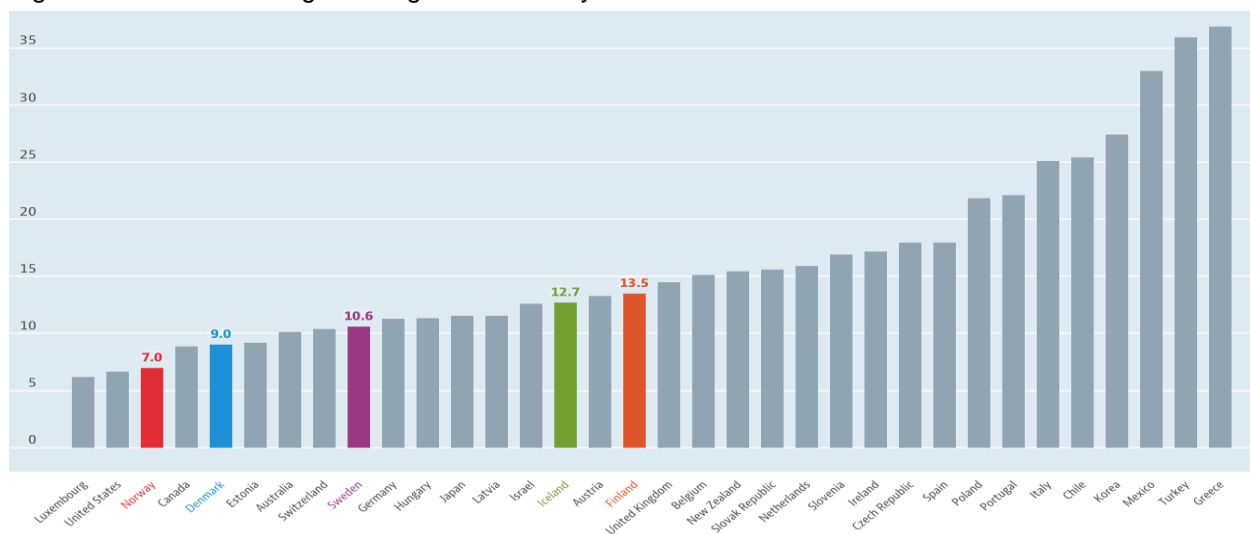
Tiltak 2.6: Utsendelse av månedlig nyhetsmail til interessenter om regionale utlysninger. Dette samordnes med eksisterende nyhetsbrev fra virkemiddelaktørene fra 2018.

Tiltak 2.7: Danne årlig møteplass mellom klyngemiljøene, regionens politikere samt administrasjon for å dele kunnskap, gi status på næringsmiljøene og sammen heve blikket på fremtidens utfordringer og behov.

2.3 Entreprenørskap og vekstbedrifter

Tall fra OECD viser at Norge har relativt få entreprenører sammenlignet med andre land. Norge er blant de OECD-landene som har den laveste andelen selvstendig næringsdrivende av alle yrkesaktive (se figur 4). Samtidig er det en negativ sammenheng mellom individers utdanningsnivå og vilje til å skape sin egen arbeidsplass i de fleste OECD-landene. Dette blir særlig påtakelig i Oslo og Akershus, som nå er den regionen i Europa som har den største andelen 30-34-åringer med høyere utdanning. Nyutdannede med lang høyere utdanning søker seg mot store arbeidsgivere i mye større grad enn andre unge som trer inn i arbeidslivet.

Figur 4: Andel selvstendige næringsdrivende av yrkesaktive over 15 år. Tall fra 2014.

Kilde: [OECD](#).

NIFUs evaluering av handlingsplanen for entreprenørskap i utdanningen i Norge (2015) påviste at programfaget entreprenørskap og bedriftsutvikling er godt utbredt i videregående opplæring i Oslo og Akershus. Samtidig viser evalueringen at det er litt større sannsynlighet for at de med erfaring fra ungdomsbedrift i Oslo, Akershus og Østfold ønsker å bli selvstendig næringsdrivende og har høyere entreprenøriell egenvurdering enn de fra andre deler av landet. Det er også litt større sannsynlighet for at de fra Oslo, Akershus og Østfold har hatt egne entreprenørielle *erfaringer* enn de fra andre deler av landet.

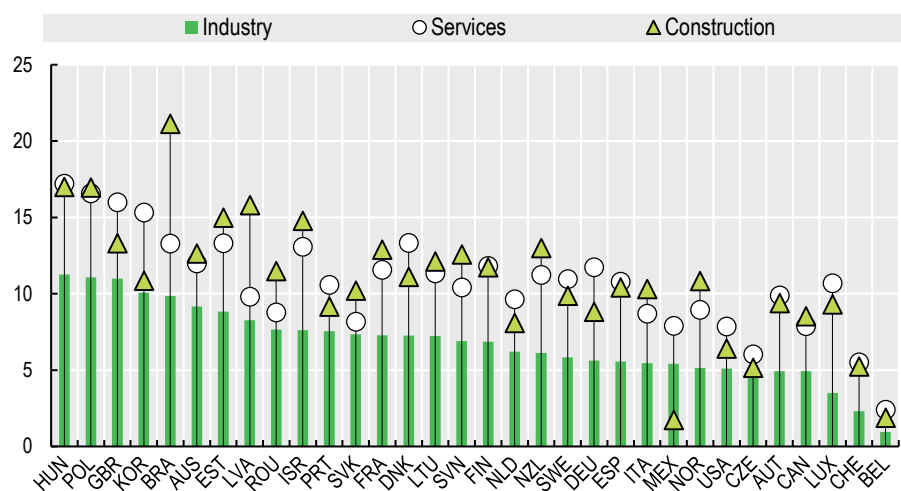
Nyetableringer bidrar til omstilling i næringslivet. Nye virksomheter kan oppstå ved knoppskyting, men for det etablerte næringslivet har man stadig få virkemidler rettet mot knoppskytinger/spin-offs. Selv om regionen har høyere prosentvis jobbvekst i nyetablerte bedrifter enn i etablerte bedrifter også i Norge, er det fortsatt slik at etablerte bedrifter skaper flest nye, varige jobber.²

I de økonomiske regionene i Norge er det en positiv sammenheng mellom netto sysselsettingsvekst og andelen større virksomheter (> 20 ansatte) i det lokale næringslivet. Den norske næringsstrukturen karakteriseres fortsatt av en relativt begrenset andel mellomstore virksomheter, og det er derfor ønskelig at andelen av de sysselsatte som jobber i slike virksomheter øker.

2.3.1 utfordringer - entreprenørskap

Næringslivet i Oslo og Akershus har siden 2010 vært blant de 2-3 fylkene med den høyeste etableringsfrekvensen i Norge, målt som antall nystartede foretak i prosent av eksisterende foretak i begynnelsen av året.³ Oslo har hatt høyere etableringsfrekvens enn alle andre fylker i alle år etter 2000. En stor del av dette skyldes bransjestrukturen. Den bransjejusterte etableringsfrekvensen i Akershus er nærmere landsgjennomsnittet. Veksten i antall foretak (etableringsfrekvensen fratrukket andel nedlagte foretak) har også vært høyere i Oslo og Akershus enn i andre norske fylker de siste seks årene.

Figur 5: Employer enterprise birth rates, by sector. 2014 or most recent year.

Kilde: OECD Entrepreneurship at a Glance 2017

Sammenlignet med andre OECD-land er etableringsfrekvensen i næringslivet i Norge imidlertid lav, også når vi korrigerer for bransjestrukturen. Utvikling av en bredere entreprenørskaps- og gründerkultur i Oslo og Akershus er derfor en stor utfordring.

En oversikt fra OECD viser at norske oppstartbedrifter har relativt mange ansatte ved

² Se MITs *Regional Entrepreneurship Acceleration Program* (REAP) for en alternativ tilnærming: <http://reap.mit.edu/cohort/southwest-norway/>

³ Kilde: <http://naringslivsindeksen.no>. Akershus ble i 2016 rangert som nr. 5 blant de norske fylkene målt i etableringsfrekvens – en tilbakegang i forhold til tidligere år.

etableringstidspunktet, sammenlignet med oppstartbedrifter i andre OECD-land, også når vi korrigerer for ulikhet i bransjesammensetningen i de ulike landene⁴. Samtidig skiller ikke foretakene i Oslo og Akershus seg ut positivt i forhold til foretak i andre norske fylker med hensyn til andre vekstparametre, som foretakenes lønnsomhet og andel foretak med positiv egenkapitalandel.

2.3.2 utfordringer - vekst i bedrifter

Hurtigvoksende virksomheter er viktige aktører i utviklingen av nye arbeidsplasser og i restruktureringen av næringslivet. Virksomheter som klarer å opprettholde vekst etter en periode med rask fremgang kjennetegnes først og fremst av at:

- De har bygget opp finansbuffer
- De har arbeidet bevisst med intern organisering i vekstperioden,
- De har funnet en markedsnisje med lav konkurranse,
- De har vært kundeorientert, og
- De har etablert en god ledergruppe, nettverk og samarbeid med andre aktører.

I høyvekstbedriftene i Norge kjennetegnes veksten mer av at disse virksomhetene tar i bruk markeds- og organisatoriske innovasjoner enn produkt- og prosessinnovasjoner. For mindre virksomheter som ønsker å bli vekstbedrifter er det derfor særlig viktig å bygge opp markedskompetanse og nettverk, og å styrke kundeorienteringen.

Dette er den største utfordringen for virksomheter som sikter mot internasjonale markeder. Forskningsrådet finansierer næringslivet med 600 millioner kr i FoU-prosjekter med mål om å skape og utvikle internasjonalt orienterte kunnskapsintensive vekstbedrifter (gjelder kalenderåret 2016). I tillegg mottar bedriftene gjennom SkatteFUNN skattefradrag som gjør dem i stand til å utvikle sterkere og mer vekstkraftige bedrifter. Men det er en utfordring at mange bedrifter av ulike grunner ikke benytter seg av de mulighetene som ligger i nasjonale og internasjonale støtteordninger.

Selv om næringslivet i Akershus og Oslo er størst i FoU målt i millioner kroner, er situasjonen en annen når vi korrigerer for antall sysselsatte. I 2016 ble Akershus og Oslo rangert som hhv. andre og sjette fylke. Tall fra Forskningsrådet viser dessuten næringslivet i flere fylker er flinkere til å hente ut forskningsmidler fra Forskningsrådet når man korrigerer for antall forskere i næringslivet. Her er det behov for en mye sterkere mobilisering og skolering av bedriftene i regionen.

Innovasjon Norge benyttet ca. 50 millioner i Oslo/Akershus til etablerertilskudd i 2016. Ellers er det i 2016 gjeldende en egen gründerplan (spesielt for 2016) med en samlet nasjonal ramme på 35 millioner kr.

---

⁴ F. Calvino m.fl. (2015), Cross-country evidence on start-up dynamics. OECD Science, Technology and Industry Working Paper 2015/06.

3. Entreprenørskap og vekstbedrifter

Mål

Fremme entreprenørskap og utvikling av kunnskapsbaserte vekstbedrifter med internasjonalt potensial.

Tiltak

Entreprenørskap

Tiltak 3.1: Etablere møteplass for innsatsområdet entreprenørskap og vekstbedrifter.

Vekstbedrifter

Tiltak 3.2: Bidra til en felles søknad til Norsk katapult innenfor prioritert område.

Tiltak 3.3: Øke bruken av, og kjennskapen til regionale og nasjonale virkemidler blant våre miljøer i hovedstadsregionen.

2.4 Leverandørutvikling og tjenesteinnovasjon

I Oslo og Akershus kjøper det offentlige varer og tjenester for ca. 110 milliarder kroner årlig. Offentlige anskaffelser er en viktig impuls for den regionale økonomien, og det offentlige må fortsette å bruke anskaffelser som et strategisk verktøy for innovasjon. Det fremmer både forutsetningene for et mer lønnsomt, konkurranse- og omstillingsdyktig næringsliv og bidrar til fornyelse, kvalitet og effektivitet i offentlig sektor.

Utfordringer

Det offentlige må bli flinkere til å involvere og utfordre næringslivet tidligere i anskaffelsesprosessene, helt fra behovsidentifisering, via utvikling og fram til kommersielle produkter og tjenester. Terskelen for bedrifter til å gå inn i denne typen utviklingsprosesser må senkes og det offentlig må være villig til å ta mer risiko. Leverandørutviklingsprogrammet (LUP) er et nasjonalt program. Her er det nå stor variasjon mellom kommuner og fylker, og bevisstheten om dette programmet må økes blant mange offentlige aktører. Det er få LUP-bedrifter som har anvendt deltakelse i LUP til å etablere forsknings- og utviklingskontrakter (IFU/OFU). Her kan offentlig sektor v/fylkeskommuner/kommuner innta en mer aktiv rolle som pilotkunde(r).

Det er i en slik sammenheng utfordringer ved at det offentlige har en sterk hierarkisk styring, svake incentiver for innovasjon og at det er liten sammenheng mellom resultat og belønning⁵ ved å være innovative. Et hinder er også en utbredt oppfattelse av at nåværende regelverk begrenser offentlige anskaffelser framfor de mulighetene regelverket faktisk gir.

Anbudsprosesser utelukker i for stor grad innovasjon ved at løsningene ofte er predefinert og spesifisert i selve anbudet. Anbudsprosesser utelukker også ofte startups fordi søknadsprosessen er tids- og arbeidskrevende med mange krav. Dette gjør at nesten bare store veletablerte miljøer har kapasitet til å komme med tilbud.

---

⁵ S. Fjose m. fl. (2014): *Innovative offentlige innkjøp – mer produktivitet og bedre tjenester*. Menon-rapport 11/2014

Nye beregninger utført av Menon⁶ viser at når det settes krav til innovasjon i offentlige anskaffelser utløser det 6 ganger mer innovasjon hos leverandørene enn når det ikke settes krav til innovasjon. Menon nevner fire barrierer som leverandørene peker på for å få til innovative offentlige anskaffelser:

- Pris blir vektlagt mer enn kvalitet
- Manglende interaksjon mellom innkjøpsorganisasjonene
- Offentlige innkjøperes redsel for å gjøre feil / risikoaversjon
- Manglende kompetanse i innkjøpsorganisasjonen.

En viktig ressurs for å katalysere innovasjon vil være i større grad å gi bedrifter og gründere sikker og effektiv tilgang til offentlige data og funksjonalitet (API'er). Mye av dagens globale økonomi og tilhørende innovasjonsøkosystemer er muligjort ved at bedrifter og gründere har kunnet bygge nye produkter og tjenester på toppen av eksisterende offentlig funksjonalitet hvor nye produkter og tjenester benytter seg av data og funksjonalitet fra det offentlige. Dette kan spare tid og penger, og kan sikre god integrasjon mellom tjenester.

4. Leverandørutvikling og tjenesteinnovasjon

Mål

Utvikle smarte offentlige løsninger og konkurransefortrinn for næringslivet gjennom innovative offentlige anskaffelser.

Tiltak

Tiltak 4.1: Videreføre møteplass for innsatsområdet leverandørutvikling og tjenesteinnovasjon.

Tiltak 4.2: Mobilisere kommuner til innovative anskaffelser innenfor digitalisering, fossilfrie byggeplasser, velferdsteknologi, og smarte og bærekraftige samfunn.

Tiltak 4.3: Utføre en felles innovativ offentlig anskaffelse mellom regionale forskingsfond hovedstaden, Innovasjon Norge, Oslo kommune, Akershus fylkeskommune og Norges Forskingsråd.

Tiltak 4.4: Stimulere og gi SMB og gründervirksomheter mulighet til å delta i offentlige anskaffelser. 2 innspillskonferanser i 2018.

2.5 Tidligfase finansiering

Etter finanskrisen 2008-2009 i Europa har særlig små og mellomstore virksomheter fått større problemer med å få tilgang til tidligfasefinansiering. Det er også tilfellet i Norge, selv om foretakene her er relativt bra stilt i forhold til bedrifter i mange andre land.

---

⁶ Innovative offentlige anskaffelser: Et effektivt verktøy for modernisering av offentlig sektor – hvis vi tar grep og fjerner barrierene. Menon, 2016.

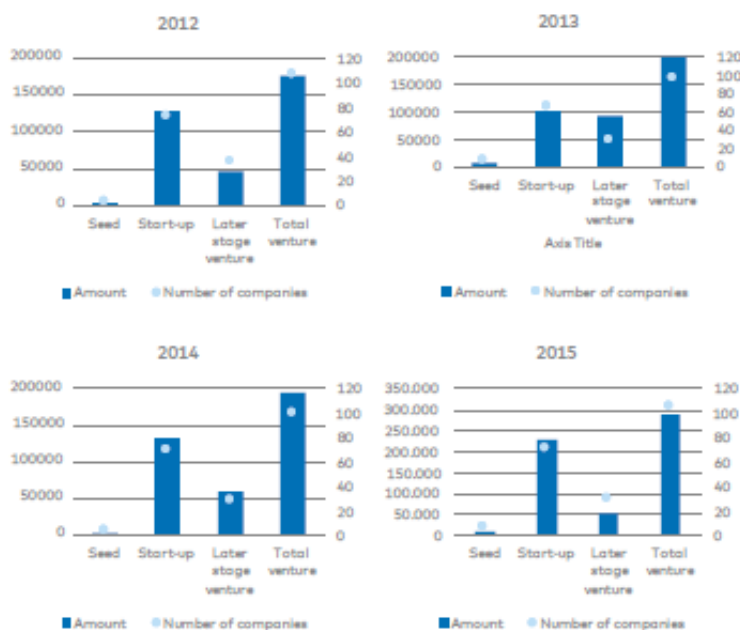

For å realisere det regionale innovasjonspotensialet og sikre den nasjonale og regionale verdiskapingen, er det viktig å ha god tilgang på såkorn- og venturefinansiering. Selv om Oslo og Akershus er tilholdssted for miljøer med mye kapital under forvaltning er det slik at regionen relativt sett har mindre såkornkapital – og færre miljøer – enn størrelsen på næringslivet skulle tilsi. Behovet for risikovillig kapital i tidlig fase er stort og det er en generell mismatch mellom potensial og vekst og finansieringsmuligheter. Behovene er ulike både når det gjelder omfang, tidshorisont, utholdenhet og risiko innenfor de ulike bransjene.

For 2015 og 2016 er det bevilget 100 MNOK til en pre såkorn-ordning som forvaltes av Innovasjon Norge. 40 MNOK er fordelt på TTO'er og Inkubatorer, men 60 MNOK fordeles av IN. Midlene skal matches med 50 % privat kapital når det investeres i oppstartsbedrifter. Det betyr at det er noe mer kompetent kapital i tidlig fase. I Oslo har StartupLab et tidligfasefond, mens Akershus Fylkeskommune, Kjeller Innovasjon og Siva har Akershus Teknologifond, som også er et tidligfasefond.

Nasjoner og regioner som har lyktes med etableringer av internasjonale vekstbedrifter har som regel offentlige risikoavlastninger og skatteincentiver som gjør tidligfase- og såkorninvesteringer attraktive for private investorer. Dette er ikke like utviklet i Norge og Oslo/Akershus hvor denne typen investeringer er relativt nytt. Det finnes mange skatteincentivmodeller brukt i andre land hvor dette har gitt bevist effekt.

Figur 6: tidligfasefinansiering og antall virksomheter som mottok slik finansiering i Norge 2012-2015 etter finansieringsfase (tusen Euro)

Kilde: Invest Europe (tidligere EVCA), 2016

Utfordringer

Det er ikke tilstrekkelig med offentlige risikokapital eller andre finansieringsmodeller som bidrar til økt investeringsvilje fra miljøer og privatpersoner. Oslo og Akershus sine innovative forskningsmiljøer, inkubatorer og oppstartsselskaper lider under manglende tidligfasekapital – som i Norge for øvrig. Risikokapitalinvestorer orienterer seg i stor grad mot knutepunktene

for utvikling av ny teknologi framfor mot selskaper i bestemte regioner.⁷ I 2016 ble det reist Euro 30 per innbygger i risikokapital (VC) i Norge. Dette er på nivå med tilsvarende tall i Danmark (Euro 25), men langt mindre enn tilsvarende tall per innbygger i USA (Euro 231), Sverige (Euro 160), Irland (Euro 77) og Finland (Euro 59).⁸

Finanskapital i privat sektor er sterkt giret mot investeringer i fast eiendom, fremfor ny vekst som øker BNP, eller innovasjonsdrevet vekst som skaper nye jobber. Både privat og offentlig oppmerksomhet, finansiell kapital og intellektuell kapital er sentrert rundt de største børsnoterte selskapene og økosystemet rundt deres leverandører. Det betyr at regionen har behov for flere virkemidler til å støtte selskaper i den viktige venture-fasen. I nordisk sammenheng er risikokapital-miljøet i Stockholm helt dominerende. Det Oslo-baserte miljøet opplevde en svak vekst fra 2015 til 2016:

Tabell 2: nøkkeltall for risikokapitalmiljøene i de største nordiske byene

	Rangering blant europeiske byer	Antall investerte selskaper	Investeringsvolum 2016 (mill. Euro)	Endring i investeringsvolum fra 2015 til 2016 (prosent)	Investeringsvolum 2017 (per 17. okt; mill. Euro)
Stockholm	4	3869	912	+ 21.4	398.9
Helsinki	13	814	136	+ 61.5	110.6
Oslo	19	288	85.8	+ 15.5	71.5
København	20	319	80.3	- 46.6	33.4
Malmø	23	107	45.3	- 25.3	58.4

Kilde: Dealroom.co. Uttrekk per 17. okt. 2017.

Erfaringer viser at tidligfase virkemidler fra det offentlige virkemiddelapparatet i større grad må skje tettere på kommersialiseringsmiljøene og i samarbeid med disse. Det vil si at inkubatorer, private investorer, forvaltere av såkorn- og venturefond i større grad bør involveres. Privat kompetanse bør være med i seleksjonen av prosjekter. Måling av innovasjonsmiljøer som har forvaltningsansvar bør gjøres ut fra objektive kriterier for verdiskaping, ikke mer tilfeldige som antall innovasjoner. Kommersialiserings- og inkubatormiljøer som over tid viser effekt bør få større ansvar for å håndtere virkemidlene.

5. Tidligfase finansiering

Mål

Styrke finansiering av kunnskapsbedrifter i tidligfase.

Tiltak

Tiltak 5.1: Videreføre møteplass for innsatsområdet tidligfase finansiering.

Tiltak 5.2: Stimulere ideer, talenter og miljøer som kan bygge vekstbedrifter.

⁷ H. Kraemer-Eis m.fl. (2016), European Small Business Finance Outlook. Luxembourg: EIF Research & Market Analysis, European Investment Fund (EIF).

http://www.eif.org/news_centre/publications/eif_wp_37_esbfo_dec16_final.pdf

⁸ Kilde: Dealroom.co

Tiltak 5.3: Etablere møteplasser og stimulere til økt investeringslyst blant private investorer og dermed utløse størst mulig multiplikatoreffekt.

Tiltak 5.4: Etablering av et tidligfasefond i samarbeid med European Investment Fund via Kjeller Innovasjon.

2.6 Kommersialisering av forskningsresultater

Næringsstrukturen i Oslo og Akershus er preget av et høyt innslag av relativt FoU-intensive virksomheter. Konsentrasjonen av næringslivets FoU-aktivitet til Oslo, Asker og Bærum er ikke spesielt mye høyere enn det som kan forventes ut fra næringsstrukturen.

Tabell 3: Andel av bevilningene (2016)

	Oslo	Akershus
NFR	29,3%	13,5%
SkatteFUNN	24,0%	9,9%
Nettotilsagn Innovasjon Norge	6,1%	3,3%

Kilde: NFR/IN (2017)

Ansamlingen av forskningsmiljøer til Oslo/Akershus er et viktig regionalt fortrinn. Den styrker den kunnskapsintensive delen av norsk næringsliv, og kan bidra til at norsk eksport blir mer kunnskapsintensiv.

Innovasjon Norges presåcornordning har tilført gründere 100 millioner de to siste årene via inkubatorer og forretningsenglenettverk, og nye 50 millioner i 2017.

En oversikt over kommersialiseringsaktivitetene ved universitets og høyskole-institusjonene og forskningsinstituttene i Oslo og Akershus 2010-2014 viser at UiO skiller seg ut med et (i norsk sammenheng) høyt antall innmeldte forretningsideer, patentsøknader og lisensavtaler. IFE og Norges Geotekniske Institutt har hatt høye lisensinntekter de seineste årene. Høye oppstarts- og utviklingskostnader, samt fagforskjeller, gjør imidlertid at universitets og høyskole -institusjoner og forskningsinstitutt gjerne foretrekker å utnytte forskningsresultater gjennom patentering og lisensiering framfor å velge bedriftsetableringer som kommersialiseringsstrategi.⁹

Langt fra all innovasjon er forskningsbasert. Telemarksforskning beregnet i 2014 innovasjonsklimaet i Oslo og delregionene i Akershus, hvor innovasjonsklimaet er målt som sannsynligheten for at en bedrift er innovativ gitt bransje og størrelse. Utgangspunktet for denne beregningen var SSBs innovasjonsundersøkelse 2010-2012. Innovasjonsklimaet i Akershus er med dette som utgangspunkt vurdert som bedre enn i Oslo, og det er særlig innenfor produktinnovasjoner at Akershusvirksomheter skårer godt. Innovasjonsklimaet i Oslo og Akershus skiller seg imidlertid ikke ut fra andre norske fylker, i det Akershus samlet vurderes å ha det tredje beste innovasjonsklimaet blant fylkene, og Oslo å ha det åttende beste.

Beregninger som dette indikerer at de regionale virkemiddelaktørene i Oslo og Akershus kan bli bedre til å mobilisere FoU-ressurser (Telemarksforskning, TF-notat 56/2014)), gitt sitt relativt gode utgangspunkt med høy tetthet av FoU-intensive virksomheter, institutter og UoH-institusjoner. Den regionale organiseringen av næringslivets FoU-nettverk viser at 27 %

⁹ Kunnskapsdepartementet (2015), *Forskningsbarometeret 2015*, kap. 3.

av næringslivets samarbeidsrelasjoner til FoU-institusjoner var knyttet til institusjoner i Oslo og Akershus i 2015. FoU-institusjonene i Trondheimsmiljøet hadde imidlertid flere relasjoner enn Oslo og Akershus samlet.¹⁰

Utfordring

Forskningsmiljøene spiller i dag derfor en for ubetydelig rolle som drivkraft for innovasjon i regionens næringsliv. Det er for svake koblinger og nettverk mellom forskningsmiljøene og bedriftene i regionen, og det skjer for lite kommersialisering av forskningsresultater i form av nye bedrifter.

I dag finnes et bredt spekter av nasjonale tiltak som er rettet inn mot kommersialisering av forskning, men som i større grad bør sees mer i sammenheng. Det er et stort gap mellom finansiering av forskning i seg selv og midler tilgjengelig for kommersialisering. Mesteparten av tiltakene er rettet mot TTO-kontorer, nettverksprosjekter, prosjektutvikling (FORNY), bistand til bedrifter og inkubatorer, samt noe såkornfinansiering og etablerertilskudd, (blant annet fra Innovasjon Norge). Men det etableres for få bedrifter på bakgrunn av dette.

I forskningsmiljøene pekes det på følgende utfordringer:

- Liten kultur og få incentiver for å tenke kommersialisering
- Det er lite midler tilgjengelig
- Begrenset med såkornmidler
- En del nasjonale virkemidler som i begrenset grad passer regionale behov
- Nye ideer og teknologibedrifter faller utenfor offentlige anbudsprosesser.

Det er mangel på midler til kommersialisering av forskningsresultater som ikke kommer fra forskningsinstitusjoner og som dermed faller utenfor FORNY. INNY-ordningen til Kjeller Innovasjon er et eksempel på et slikt virkemiddel.

6. Kommersialisering av forskningsresultater

Mål

Øke antallet nyetableringer basert på kommersialisering av forskningsresultater.

Tiltak

Tiltak 6.1: Videreføre arbeidsgruppen for kommersialisering av forskningsresultater.

Tiltak 6.2: Legge til rette for flere kommersialiseringsprosjekter i regionen i tett samarbeid med arbeidsgruppen og det regionale partnerskap.

Tiltak 6.3: Informere og gjøre tilgjengelig anlegg knyttet til pilotering, demonstrasjoner og visualisering, på bakgrunn av kartlegging.

---

¹⁰ SSB/NIFU (2016)

Tiltak 6.4: *Støtte oppunder kurs og andre nettverksinitiativer som skaper kommersiell og entreprenøriell verdi ut fra forskning.*

Tiltak 6.5: *Sørge for at kommersialiseringsaktiviteter innarbeides i prosjekter som støttes av Oslo og Akershus fylkeskommuner.*